

“Cenâb-ı Hak hüsnünün derecâtını ve cemâlinin mikyalarını zîşuur ve müştak bir âyinede müşâhede etmek ister.” cümlesini açıklar mısınız?

Esmâ-i hüsnâ ifadesinden yola çıkarak, hüsnün derecâtını **“hepsi güzel olan İlâhî isimlerin tecelli mertebeleri”** olarak anlayabiliriz. Allah’ın bütün sıfatları gibi bütün isimleri de nihayet kemaldedir, yani hepsi sonsuz derecede mükemmeldir, güzeldir. Öyle ise **“derece ve mikyas”** kelimeleri ancak tecelliler için kullanılabilir. Şu var ki, bu tecellilerin her biriyle bir ismin farklı bir mertebesi sergilenmekte ve o yeni tecellî de yine ayrı bir İlâhî isim olarak tezahür etmektedir.

Misal olarak **“Rab”** ismini ele alalım:

Allah’ın rububiyeti yani terbiye ediciliği nihayet kemaldedir. Ancak, Cenâb-ı Hak bu güzel ismini farklı aynalarda farklı derecelerde tecellî ettirmek istemiş ve bundan çok farklı güzellikler ortaya çıkmıştır. Cevşen’de geçen şu isimleri bu açıdan değerlendirelim:

"Ey cennetin ve narın Rabbi!
Ey, nebilerin ve hayırlı zevatın Rabbi!
Ey sıddıkların ve ebrarın Rabbi!
Ey küçüklerin ve büyüklerin Rabbi!
Ey hububatın ve meyvelerin Rabbi! ..."

Bu esmâya yenileri ilave edildiğinde **“Rab”** isminin birbirinden farklı sonsuz tecellileri olduğunu görürüz.

Üstad'ın, **“İnsanın bir ferdi sair hayvanatın bir nevi hükmündedir.”**(1) ifadesinden hareketle diyebiliriz ki, her bir nevin terbiyesi **Rab** isminin ayrı bir tecellisi olduğu gibi, her bir insanın terbiyesi de öyledir.

“Rabbü’n-nas” ismi umûmîdir, Kur’anda geçen **“Rabb-i Musa ve Hârun”** ifadesinde de ayrı birer isme dikkatimiz çekilmektedir.

İşte insan, bütün bu tecellileri seyretmek ve bütün bu farklı güzellikleri birlikte temaşa etmek üzere **“zîşuur ve müştak”** bir ayna olarak yaratılmıştır.

Bir mü’min bu temâşâyı ve bu tefekkürü yaptığında, sanki bütün bu güzellikler onun ruh aynasına aksederler. Güneşe baktığımızda onun gözümüzde aksetmesi gibi her bir ismin tefekkürüyle de ruhumuz güzelleşir ve kemali ziyadeleşir.

Cenâb-ı Hak bütün esmasının güzelliklerine mazhar olacak bir ayna yaratmayı

dilemiş ve insanı yaratmıştır. Bu manaya en mükemmel derecesiyle Peygamber Efendimiz (asm), diğer peygamberler, bütün âlim ve salih insanlar mazhardırlar.

“Sath-ı âlemde kurulan şu sergi-yi ilahîde teşhir edilen tezyinata, kemalâta, güzel manzaralara ve rububiyetin haşmetiyle uluhiyetin azametine bir müşahid, bir mütenezzih, bir mütehayyir, bir mütefekkir lâzımdır ki, o güzellikleri görsün; o manzaralar arasında tenezzüh etsin; o hârika nakışlara, zînetlere tefekkür ile hayran olsun. Sonra o sergiden Sâni'in celaline, Mâlikinin iktidar ve kemalâtına intikal ile Onun azametine secde-i hayret etsin. Bu vazifeyi îfa edecek insandır.”(2)

Dipnotlar:

(1) bk. [Lem'alar, On Yedinci Lem, Dördüncü Nota.](#)

(2) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Zerre.](#)